

Saamelaisten kiristytvä oikeudellinen asema Luoteis-Venäjällä

Mirkka Ollila
Helsingin yliopisto

Tässä artikkelissa paneudutaan Venäjän alkuperäiskansojen oikeudellisen kehityksen vaikutusalueisiin Kuolan saamelaisten elämän eri osa-alueilla. Venäjällä sekä perustuslaista että liittovaltion laeista löytyy oikeudellisia normeja, jotka suojelevat alkuperäiskansojen oikeuksia. Viimeisen vuosikymmenen aikana useat tutkijat ja tiedotusvälineet ovat kuitenkin kiinnittäneet yhä enemmän huomiota alkuperäiskansojen oikeuksien toteutumiseen liittyviin haasteisiin. Tässä tutkimuksessa saamelaisten oikeuksien vaikutuksia tarkastellaan oikeudellisen pluralismin avulla painottaen Venäjän alkuperäiskansojen oikeusjärjestelmän epäkohtia ja ristiriitoja. Tutkimuksen aineisto koostuu neljästä haastattelusta, 21 uutisartikkelista vuosilta 2013–2022 ja yhdestä podcastista. Tulokset osoittavat, että Kuolan saamelaisten oikeuksien kolme vaikutusalueetta ovat itsehallinnon ja itsemääräämisen valvonta, perinteisen elinkeinon harjoittamiseen liittyvät esteet ja ristiriidat oikeuksien olemassaolossa *de jure*. Tutkimuksessa painottuu Putinin hallinnon aikaisen arktisen kehittämisen taannuttava vaikutus saamelaisten oikeuksien toteutumiseen. Artikkelissa viitataan lisäksi kolonialistisiin käytäntöihin, jotka mukailevat alkuperäiskansojen kokemuksia neuvostoajalta etenkin oikeuksien harjoittamiseen liittyvissä esteissä.

Arktinen alue, joka kattaa lähes kolmanneksen Venäjän pinta-alasta, on ollut maan hallinnon vallankäytön keskiössä jo vuosia. Alueen merkitystä korostavat sen runsaat luonnonvarat, erityisesti öljy, kaasu ja mineraalit, sekä tuhansien kilometrien etäisyys vallan linnakkeesta

– Moskovasta. Venäjän pohjoisen sekä Siperian ja Kaukoidän alueilla asuu lisäksi 40 valtion tunnustamaa alkuperäiskansaa, joiden väkiluku vaihtelee paikoitellen suurestikin.

Yksi näistä alkuperäiskansoista ovat saamelaiset, jotka asuttavat Luoteis-Venäjällä sijaitsevan Kuolan niemimaan lisäksi Norjan, Ruotsin ja Suomen pohjoisosia. Sekä Pohjoismaissa että Venäjällä saamelaiset ovat kokeneet asuttajakolonialismista johtuvaa sortoa etenkin vuosien 1930–1960 välillä, jolloin Saamenmaan uudisasutus mahdollistettiin heidän oikeuksiaan rajoittamalla (Kuokkanen 2018). Neuvostoaikana harjoitettu alkuperäiskansojen sorto vaikuttaa Kuolan saamelaisten oikeudelliseen asemaan ja siten saamelaiskulttuurin jatkuvuuteen vielä nykypäivänäkin. Saamelaisten pakkosiirrot, vieraannuttaminen perinteisestä ympäristöstä, venäläistäminen ja alkuperäiskansojen oikeuksien riistäminen kuvaavat Neuvostoliiton kolonialistisia käytäntöjä 1920–1970-luvuilla (Lehtola 1997, 68). Vaikka Neuvostoliitto romahti yli kolme vuosikymmentä sitten, Venäjän kolonialistinen asenne maan arktisia alueita kohtaan ei ole liiemmin muuttunut presidentti Putinin hallinnon aikana. Kolonialistisella asenteella tarkoitan tässä tutkimuksessa valtionhallinnon tapaa nähdä Venäjän arktinen alue maan taloudellisten ja turvallisuuskeskeisten voimavarojen tuottajana usein alkuperäiskansojen oikeuksien kustannuksella. Kuten tässä artikkelissa osoitan, viitteitä alkuperäiskansojen sorrosta on ilmennyt Putinin hallinnon¹ aikana jatkuvasti.

Näkemykseni mukaan arktisen alueen hyödyntämisellä, kuten kaivos- ja kaupallisella toiminnalla, on ollut kaventava vaikutus alkuperäiskansojen oikeuksien toteutumiseen. Vesistöjen ja maiden rajaaminen pois Kuolan saamelaisten käyttöpiiristä kaupallisen ja viihdetoiminnan vuoksi on yksi konkreettinen esimerkki Saamenmaan hyödyntämisestä. Useat tutkijat (Xanthaki 2004; Vladimirova 2014a; Zmyvalova 2018; Fondahl, Filippova & Savvinova 2020; Zmyvalova 2020) ovat läpi 2000-luvun tuoneet esiin Venäjän alkuperäiskansojen oikeudellisen viitekehyksen ongelmia ja sen vaikutuksia arktisiin vähemmistöihin. Huolimatta alkuperäiskansojen oikeuksien huomioimisesta sekä Venäjän perustuslaissa että liittovaltion laeissa Kuolan niemimaalta on kantautunut huolestuttavia piirteitä saamelaisten oikeuksien puutteellisesta toteutumisesta ja sen taannuttavasta vaikutuksesta saamelaiskulttuurin säilyvyydelle.

Nostan tässä artikkelissa esiin oikeudelliseen pluralismiin (engl. *legal pluralism*) viittaavia käytäntöjä, jotka ilmenevät saamelaisten oikeuksia polkevinä toimina, alkuperäiskansojen lakien tulkintana valtion hyödyn mukaisesti sekä lukuisina byrokraattisina esteinä, joilla pyritään estämään alkuperäiskansojen oikeuksien toteutuminen. Oikeudellisella pluralismilla tarkoitetaan hajautuneita oikeudellisia tulkintakäytäntöjä tai valtiollisen oikeusjärjestyksen piirissä samanaikaisesti esiintyviä oikeudellisia sääntelymalleja (Karhu & Siltala 2020). Tarkastelen oikeudellisia epäkohtia kolmen pääteeman, byrokratian, talouden ja ympäristön kautta. Vaikka tutkimus keskittyy ajallisesti 2010–2020-lukujen tarkasteluun, nostan paikoitain esiin yhtymäkohtia neuvostoajan ja Putinin keskusjohtoisen hallinnon alkuperäiskansojen oikeuksiin vaikuttavissa käytänteissä.

Alkuperäiskansojen äänen korostaminen tutkimusaineistossa

Tutkimusaihe ja tutkimuskysymyksen asettelu edellyttivät sekä lukuisten eettisten ohjeiden ymmärtämistä ja käytännön toteutusta että eettisten periaatteiden uudelleenpohdiskelua. Koska eettinen ajattelutapani ei koostu alkuperäiskansojen näkökulmasta, korostui tarve tarkastella erilaisia saamelaisten ja muiden alkuperäiskansojen luomia käytänteitä ja ohjeita

alkuperäiskansantutkimukselle. Kuten Tunón, Kvarnström ja Lerner (2016) toteavat, useat alkuperäiskansat ovat kehittäneet omat eettiset ohjeensa, joita tutkijan tulee noudattaa.

Tarkastelemalla sekä useiden kansainvälisten sopimusten puitteissa tehtyjä eettisiä ohjeita että alkuperäiskansojen luomia eettisiä ohjeita Tunón, Kvarnström ja Lerner (2016, 68) tunnistivat kuusi toistuvaa periaatetta: kunnioitus, oikeuksien tunnustaminen, vastuu tutkijana, tarkkaavaisuus, osallistuminen ja keskinäiset edut. Heidän mukaansa kunnioitus, oikeudet ja vastuu tutkijana korostuvat useimmissa ohjeissa. Huolimatta tutkittujen eettisten suuntaviivojen samankaltaisuudesta edellä mainitut eettiset suuntaviivat eroavat yleisvaihtelultaan ja kokonaispanokseltaan. Akateemisissa ohjeissa painottuu usein vahvempi tutkimusnäkökulma, kun taas alkuperäiskansojen ohjeissa korostuu ihmisoikeusnäkökulma. Kansainvälisten foorumien yhteydessä kehitetyt eettiset ohjeet ovat puolestaan lähtöisin kansainvälisestä politiikasta.

Eettisten ohjeiden laatiminen saamelaiden kohdalla on valitettavasti vielä kesken. Siksi, kuten Saamelaisneuvoston presidentti Aslak Holmberg (2021) mainitsee, Venäjän puolella asuvien saamelaiden tutkimuseetikaksi suositellaan tulevaisuudessa Pohjoismaissa asuvien saamelaiden luomien eettisten ohjeiden noudattamista. Tässä tutkimuksessa on kiinnitetty erityisesti huomiota tutkijan vastuuseen, oikeuksien tunnustamiseen ja keskinäisiin etuihin ihmisoikeusnäkökulman vaikuttaessa vahvasti taustalla. Koska tutkimuksen perustana on arvio saamelaisiin liittyvän tutkimuksen tarpeellisuudesta ja hyödystä yhteisölle, on tutkimuskysymys seuraava: miten Venäjän alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva kansallinen lainsäädäntökehys vaikuttaa saamelaiden elämään Kuolan niemimaalla?

Koska tarkastelen tässä tutkimuksessa monitutkaisena oikeusjärjestelmän vaikutusalueita Venäjällä asuvien saamelaiden elämässä, olen tutkimusaineiston valinnassa pyrkinyt korostamaan alkuperäiskansojen edustajien ääniä. Tutkimuksen pääaineisto koostuu neljästä laadullisesta puolistrukturoidusta haastattelusta kolmen saamelaisen (H1, H3, H4) ja yhden itelmeenin (H2) kanssa. Kaikki haastateltavat ovat syntyneet Venäjällä. Itelmeenit ovat pieni alkuperäiskansa Kamtšatkan niemimaalla Venäjän Kaukoidässä, ja heidän perinteinen elinkeinonsa on pääosin kalastus. Tutkimukseen haastateltu itelmeeni työskentelee Venäjän alkuperäiskansojen oikeuksien parissa ja tuntee näin ollen myös Kuolan saamelaiden oikeudellista tilannetta.

Kolme neljästä haastateltavasta on mukana aktivismissa ja poliittisessa toiminnassa, eivätkä he sen vuoksi asuneet haastatteluhetkellä Venäjällä. Haastattelut suoritettiin kevään ja syksyn 2022 aikana verkkohaastatteluina. Kaksi neljästä haastattelusta käytiin venäjän kielellä keskustellen (H1, H4), yksi venäjäksi ja englanniksi (H3) ja yksi kokonaan englanniksi (H2). Keskusteluiden aiheina olivat saamelaiden perinteinen elämäntapa ja kulttuuriset käytännöt sekä alkuperäiskansojen oikeuksien vaikutus edellä mainittuihin.

Materiaalia täydentää ja tukee 21 uutisartikkelia vuosilta 2013–2022 sekä yksi *Novaja gazeta* -lehden tuottama podcast-haastattelu. Artikkeleissa painottuvat erityisesti kolme viimeisintä vuotta. Eettiset syyt ja Venäjän Ukrainassa 24.2.2022 lähtien laajentama hyökkäyssota haastoivat tiedonkeruun, mikä osittain johti siihen, että yhdistelin erilaisia kvalitatiivisia tietolähteitä hyödyntäen ”triangulaatiota” (Yeasmin & Ferdousour Rahman 2012). Vaihtoehtoiset ja joustavat tiedonkeruumenetelmät alkuperäiskansatutkimuksessa ovat yksi tapa välttää alkuperäisväestöihin kohdistuvaa tutkimuspainetta (Paksi & Kivinen 2021). Tutkimusaiheen arkaluontoisuuden vuoksi pyrin pitämään aineiston pääpainon haastatteluaineistossa. Näin keskeinen tieto alkuperäisväestöä koskevan lainsäädännön vaikutusalueesta

perustuu väestön itsensä kokemuksiin ja näkemyksiin. Tässä artikkelissa on käytetty vain valikoitu osa kerätystä tutkimusaineistosta ja päätelmistä.

Oikeudellinen pluralismi alkuperäiskansojen oikeuksien hallinnan välineenä

Kuten Bunikowski (2014), Koivurova et al. (2015) ja Vladimirova (2016) huomauttavat, paperilla Venäjän oikeusjärjestelmä tunnustaa alkuperäiskansojen oikeuksien turvaamisen, mutta todellisuudessa oikeuksien toimeenpano ei tapahdu lakien mukaisesti. Tämä johtuu siitä, että saamelaisten oikeuksien *de jure* -toteutumisen ja oikeusjärjestelmän *de facto* -järkeistämisen välillä on päällekkäisyyttä ja ristiriitoja. Lakien sisältöjen tulkintaa sekoittavat lisäksi Venäjän alueviranomaisten toimivallan jaon epäselvyys ja muutokset liittovaltion laeissa. Nämä toimet puolestaan lisäävät epäselvyyttä siitä, mitä lakia missäkin tilanteessa sovelletaan ja mitkä alkuperäiskansojen konkreettiset oikeudet oikeastaan ovat (Tamanaha 2008, 1–2).

Griffiths (1986) kirjoitti 1980-luvulla artikkelin nykyaikaisten valtioiden oikeusjärjestelmien ymmärtämisestä. Vastoin yleistä käsitystä johdonmukaisista ja järjestäytyneistä laeista tai oikeusjärjestelmästä hän vertaa niitä epäjohdonmukaisten ja päällekkäisten osien epäjärjestäytyneeseen kollaasiin. Kyseistä järjestelmää, jossa useampi kuin yksi oikeusjärjestelmä vaikuttaa yhteiskunnallisella tasolla, Griffith kuvaa termillä oikeudellinen pluralismi (eng. *legal pluralism*). Pluralistiset järjestelmät olivat Elsanan (2019) mukaan erityisen tärkeitä siirtomaavaltioissa, joissa perinteiset oikeusjärjestelmät ja alkuperäisväestöjen tapalait elivät olemassa olevan siirtomaajärjestelmän rinnalla, vaikkakin usein rajoitetusti. Oikeudellinen pluralismi haastoi valtiollisesti yhtenäiseksi ajatellun oikeusvaltion ja oikeudellisen yhdenvertaisuuden ajatuksen. Oikeudellisen pluralismin merkitystä alkuperäiskansojen oikeuksien tunnustamisessa onkin käytetty esimerkkinä useissa postkoloniaalisissa maissa, kuten Elsanan (2019) luonnehtii.

Oikeudellinen pluralismi auttaa tunnistamaan valtioiden oikeusjärjestelmien epäkohtia alkuperäiskansojen oikeuksien toteutumisessa sekä ymmärtämisessä, sillä se painottaa oikeudellista monimuotoisuutta. Tutkijat ovat keskustelleet pluralismista, kolonialismista ja alkuperäiskansoista yhdessä aiemminkin, mutta kuten Paksi ja Kivinen (2021, 202) toteavat, ”tarvitaan paradigman muutosta kohti kokemusten, käytäntöjen, tiedon ja teorioiden monimuotoisuutta”. Näin ollen sovelletaan tässä sosiologisessa tutkimuksessa oikeudellista pluralismia osoittamalla, miten se on otettu huomioon Venäjän alkuperäiskansoja koskevassa oikeusjärjestelmässä mutta ei toteudu käytännössä. Täten herää kysymys siitä, ovatko Venäjän alkuperäiskansojen oikeudet vain näennäisiä.

Ristiriitojen verkosto: Neuvostoajan kolonisaatiosta 2000-luvun haasteisiin

Teollisuuden kehittyminen Kuolan niemimaalla, Neuvostoliiton kollektivisointi- ja venäläistämispolitiikka sekä Stalinin sortotoimet ovat vaikuttaneet saamelaisten heikkoon oikeudelliseen asemaan 1900-luvun alusta asti (Lehtola 1997; Allemann 2013). Kollektivisoinnin myötä saamelaisten tärkeä identiteetin rakentaja, poronhoito, siirrettiin 1930-luvulla kolhooseihin, ja Stalinin suuri terrori huipentui etniseen puhdistukseen, joka ulottui myös Neuvostoliiton rajamaille. Samoihin aikoihin Kuolan niemimaan länsialueiden saamelaiset ajettiin pois kotiseutualueeltaan voimalaitosten rakentamisen tieltä. 1960-luvulla tekoaltaiden

rakennusprojektit pakottivat saamelaiset jälleen siirtymään. Lisäksi, kuten Lehtola (1997, 66) toteaa, Kuolan strategisen aseman takia niemimaan sisäosat eristettiin sotilasalueiksi, mikä kavensi entisestään saamelaisten elintilaa ja vaikeutti perinteisten elinkeinojen, kuten poronhoidon, harjoittamista.

Jo vuonna 1926 Neuvostoliitto loi juuret kolonialistis-rasistisia rakenteita noudattavalle pienten alkuperäiskansojen kategorialle (*malyje narodnosti*, pienet kansallisuudet), jota Venäjän federaatio noudattaa edelleen. Kuten Donahoe, Habeck, Halemba & Sántha (2008, 995) taustoittavat, aluksi termi *malyje* (pieni) ei viitannut niinkään väestön koon määrälliseen mittaukseen, vaan pikemminkin laadullisiin ominaisuuksiin, mukaan lukien maantieteellinen syrjäisyys, sosiaalinen ”jälkeenjääneisyys” ja paternalistinen suojelun tarve. Vasta 1990-luvun alussa ryhdyttiin käyttämään kategoriaa *korennyje malotšislennyje narody* (pienilukuiset alkuperäiskansat), jota käytettiin nykyisen muotonsa mukaisesti koskettamaan lukumäärältään pientä ja perinteisiä alueita asuttavaa 47:ää alkuperäiskansaa. Venäjä tunnistaa edellä mainituista 40 kansaa pohjoisen, Siperian ja Kaukoidän alkuperäiskansoiksi, ja heidän perinteiset alueensa kattavat jopa 60 prosenttia valtion pinta-alasta Murmanskista Tšukotkaan. Venäjän tapa määritellä ne alkuperäiskansat, jotka ovat oikeutettuja valtiolliseen tukeen, perustuu numeeriseen, luonteeltaan koloniaaliseen kriteeriin (Vladimirova 2014a, 216). Liittovaltion laki N 82-FL määrittelee pienten alkuperäiskansojen kategorian ensimmäisen pykälänsä ensimmäisessä kohdassa seuraavasti: ”Pieniä alkuperäiskansoja ovat kansat, jotka asuttavat esi-isänsä perinteisesti asuttamia alueita, säilyttävät perinteisen elämäntapansa ja taloudellisen toimintansa, ovat lukumäärältään alle 50 000 ja tunnistavat itsensä erillisiksi yhteisöiksi.” (FAOLEX Database 2020; suomennos omani).

Jatkumona neuvostoajana alkaneelle alkuperäiskansojen heikolle oikeudelliselle asemalle Venäjä ei ole allekirjoittanut itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevaa yleissopimusta nro 169 (ILO 169), kuten eivät myöskään Suomi ja Ruotsi. Venäjä ei liioin ole myöskään ratifoinut YK:n julistusta alkuperäiskansojen oikeuksista. Maa on äänestänyt ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen puolesta mutta ei ole sidottu noudattamaan sitä (Zmyvalova 2020, 336). Vaikka Venäjä ei ole sitoutunut edellä mainittuihin tärkeisiin alkuperäiskansoja koskeviin julistuksiin, se on kuitenkin liittynyt muihin keskeisiin kansainvälisen oikeuden instrumentteihin, jotka suojelevat alkuperäiskansojen oikeuksia. YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus, jonka Neuvostoliitto ratifioi vuonna 1973, on soveltuviin määrin yksi esimerkki edellä mainitusta. Venäjän tapauksessa kansainvälinen oikeus näyttelee valitettavasti hyvin vähäistä roolia alkuperäiskansojen oikeuksien toteutumisen kontekstissa.

Maan kansallisesta lainsäädännöstä ilmenee kuitenkin neljä pääartikkelia, jotka suojelevat ja säätelevät erityisesti pienten alkuperäiskansojen oikeuksia. Ensimmäinen ja tärkein Venäjän alkuperäiskansoja koskeva laki on Venäjän perustuslain pykälä 69, joka takaa Venäjän alkuperäiskansojen oikeudet kansainvälisesti tunnustettujen periaatteiden ja normien mukaisesti sekä suojelee Venäjän etnisten kansojen kulttuurista identiteettiä (Gosudarstvennaja дума 2023). Lisäksi kolme pääasiallista liittovaltion lakia säätelevät suoraan alkuperäiskansoja koskevia kysymyksiä: FL 30.4.1999 N 82-FL ”Pienilukuisten alkuperäiskansojen oikeuksien takaamisesta” (N 82-FL), FL 20.7.2000 N 104-FL ”Alkuperäiskansojen järjestäytymisen yleisistä periaatteista Venäjän federaation pohjoisen, Siperian ja Kaukoidän pienten kansojen yhteisöt” (N 104-FL) ja FL 7.5.2001 N 49-FL ”Pienilukuisten alkuperäiskansojen elinympäristöjen perinteisen käytön alueista pohjoisen, Siperian ja Kaukoidän kansat” (N 49-FL). Nämä liittovaltion lait takaavat alkuperäiskansoille oikeuden asuttaa esi-isänsä perinteisiä

asutusalueita ja ylläpitää perinteisiä elinkeinoja, taloutta ja kauppaa (Fondahl, Filippova & Savvinova 2020).

Liittovaltion lain ”Kalastuksesta ja vesien biologisten luonnonvarojen suojelusta” pykälän 16 kohtien 1 ja 7 mukaan Venäjän pohjoisilla alkuperäiskansoilla on oikeus kalastukseen perinteisen elinkeinonsa harjoittamiseksi ja säilyttämiseksi (Zmyvalova 2018, 66). Huolimatta sekä perustuslain pykälästä 69 että useasta liittovaltion laista perinteisen elinkeinon harjoittamiseen liittyvien oikeuksien toteutuminen on osoittautunut monimutkaiseksi. Vuonna 2008 lakiin ”Kalastuksesta ja vesien biologisten luonnonvarojen suojelusta” tehtiin muutoksia, jotka pakottivat alkuperäiskansat kilpailemaan pääsystä vesistöille huolimatta liittovaltion laista N 49-FL, joka takaa alkuperäiskansojen kalastus- ja metsästysoikeudet, poronhoidon sekä valtion tai kunnan omiin tarpeisiinsa takavarikoimien alueiden korvaukset (Zmyvalova 2018, 72). Tammikuussa 2016 edellä mainittuun lakiin tehtiin jälleen uusia muutoksia, jotka tällä kertaa rinnastivat alkuperäiskansat ei-ammattimaisiin kalastajiin, mikä teoriassa kumosi alkuperäiskansojen oikeuden perinteiseen kalastukseen. Lain ristiriitaista tulkintaa lisäsi se, että amatöörikalastajat saattoivat ostaa kalastuslupakiintiöitä ja hankkia kalastusoikeuksia, jotka ylittivät alueilla eläneiden alkuperäiskansojen oikeudet (Zmyvalova 2018, 54). Suliandziga ja Sulyandziga (2020) huomauttavat lisäksi, että monilla alueilla yksityiset yritykset näkevät alkuperäiskansojen *obštšinat* kilpailijoina, jotka on syrjäytettävä kalastustoiminnasta. Koivurova et al (2015, 14) kuvailevat *obštšinoja* perinteisenä Venäjän alkuperäiskansojen järjestäytymismuotona, jonka avulla he voivat elvyttää ja kehittää kulttuuriaan, perinteitään sekä perinteisiä luontoon pohjautuvia elinkeinojaan.

Maaliskuussa 2020 presidentti Putin hyväksyi asiakirjan ”Venäjän federaation politiikan perusteista Arktisella vuoteen 2035 asti” (jatkossa Arktinen strategia 2035) (Gustafsson 2021). Asiakirjassa esitetyllä arktisen alueen politiikalla painotetaan Gustafssonin mukaan sotilaallista voimaa, luonnonvaroja sekä kalastusta ja metsäteollisuutta, jotka ovat edelleen Venäjän taloudellisen ja kansallisen turvallisuuden keskeinen voimavara. Nähtäväksi jää, miten Venäjä ottaa huomioon pohjoisen, Siperian ja Kaukoidän alkuperäiskansojen oikeudet toteuttaessaan arktista strategiaansa. Veli-Pekka Tynkkynen (2019, 78) kuvailee ilmaston lämpenemisen yhä enemmän mahdollistamaa arktisten luonnonvarojen hyödyntämistä ”arktisenä paradoksina”. Ikiroudan ja merireittien sulaminen houkuttelevat yhä laajempia kaivos-, poraus- ja muita infrastruktuurihankkeita mutta tuovat samalla ympäristöllisiä, sosiaalisia ja eettisiä ongelmia alueilla asuville väestöille. Ilmaston lämpenemisen mahdollistaman Koillisväylän (*Severnõi morskoj put*) kasvava käyttö, joka on Venäjälle tärkeä sekä kaupallisesta että kansallisen turvallisuuden näkökulmasta, tarkoittaa myös laajempia sosioekonomisia kehityksiä arktisella (Gustafsson 2021, 2). Analyysiosiossa käyttämäni termi ”ristiriitojen verkosto”, joka kiteyttää Putinin hallinnon luomat alkuperäiskansojen oikeuksien harjoittamisen esteet, voidaan nimenomaisesti nähdä juontuvan Venäjän arktisesta paradoksista.

Varjo Kuolan saamelaisten itsemääräämisoikeuden ja itsehallinnon yllä

Seuraavaksi paneudun tutkimusaineistoa analysoimalla saamelaisten poliittisen toiminnan hallintaan ja valvontaan sekä valtion byrokratian kasvuun Kuolan niemimaalla Putinin hallinnon aikana. Valitut esimerkit keskittyvät erityisesti saamelaisten itsehallinnon ja itsemääräämisoikeuden säätelyyn. Kuolan saamelaisten poliittinen toimijuus muodostaa näin ollen yhden tärkeistä avaintemoista väestön oikeuksien toteutumisen ja niiden valvonnan kannalta. Putinin hallintokauden aikana tapahtuneet lakimuutokset ja niiden kaventavat vaikutukset

Kuolan saamelaisten oikeuksien harjoittamiseen ja toteutumiseen asettuvat alkuperäiskansojen oikeudellisen kehyksen ja arktisen kehittämisen risteyskohtaan. Tutkimusaineistossa korostuva viranomaisten paluu Kuolan niemimaalle (vrt. neuvosto aika) kieli saamelaisiin kohdistuvan paineen lisääntymisestä, lainsäädännön muutoksista ja poliittisen toiminnan häirinnästä paikallisella tasolla:

No... kun he myöhemmin alkoivat kehittää arktista aluetta Putinin astuessa valtaan, kaikki oli aluksi ennallaan. Sitten kävi ilmi, että jotkin säädökset alkoivat kadota. Viranomaiset ovat palanneet. Aluksi he yrittivät poistaa lakeja, sitten piirikomitea hyllytettiin... ja pääorganisaatio. Lopulta aktivisteja alettiin vainota.² (H4.)

Alkuperäiskansojen lakien muutokset sekä kumoamiset voidaan nähdä ovelana ellei jopa hienostuneena tapana asteittain kieltää ja hämärtää kyseisten kansojen oikeuksia. Neuvosto aikana asuttajakolonialismi, kollektivisointi ja venäläistämispoliittikka romuttivat alkuperäiskansojen oikeudet systemaattisesti. Putinin hallinnon aikana pyrkimys vaikuttaa alkuperäiskansojen oikeusjärjestelmään ilmenee puolestaan oikeuksien hallintana ja säätelynä, jotka heikentävät alkuperäiskansojen oikeudellista asemaa portaittain. Haastatteluaineistossa painottuu myös näkemys 2020-luvun oikeustilanteesta neuvosto aikaa muistuttavana: ”Venäjä ennen kaikkea hallitsee tai yrittää hallita kaikkea alkuperäiskansojen elämää, itsemääräämisoikeutta ja liikehdintää” (H2). ”On helpompi käyttää hyväkseen totalitaarista hallintoa ja ajaa saamelaiset, jakuutit ja muut pois mailta...” (H4).

Haastateltavien huomiot ovat varsin selkeitä ja osoittavat, että saamelaisten yksityisen, yhteisön ja julkisen elämän valvonta on 2000-luvulla lisääntynyt. Syyt valvonnan kasvuun löytyvät mitä todennäköisimmin sekä Kuolan niemimaalta esiintyvistä luonnonvaroista – nikkeli, platinaryhmän metallit, titaani, sinkki, koboltti ja suuri määrä harvinaisia maa-metalleja – että maantieteellisestä sijainnista saatavista hyödyistä kuten Koillisväylästä ja sotilaallisista mahdollisuuksista. Alueen sotilasstrateginen merkitys onkin korostunut viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana, kun sotilaivasto on ottanut käyttöön uusia aseita ja muuta tekniikkaa (Rautala 2022, 191). Niemimaan sijainti on geostrategisesti merkittävä Nato-maiden – Suomen ja Norjan – rajanaapurissa. Tätä väittämää tukevat Venäjän Arktisen strategian 2035 lisäksi Britskajan (2021b) luettelemat arktisen alueen kolme pääteemaa: luonnonvarat, sotilaallinen infrastruktuuri ja valta.

Alkuperäiskansojen poliittisen toiminnan valvonnan lisääntymistä 2010-luvulla korostaa puolestaan haastatteluissa puhututtanut RAIPONin (engl. *Russian Association of Indigenous Peoples of the North*) siirtyminen valtion hallintaan vuonna 2013. Kyseinen yhdistys edustaa 40 alkuperäiskansaa Venäjällä, ja sen tavoitteena on suojella alkuperäiskansojen ihmisoikeuksia, puolustaa heidän oikeudellisia etujaan sekä edistää heidän oikeuttaan itsehallintoon (Arctic Council). Aikaisemmin RAIPON oli yksi Venäjän merkittävimmistä alkuperäiskansojen oikeuksien parissa työskentelevistä organisaatioista. Nykyisin sen toimintaa valvoo valtio, jolla on suoria vaikutuksia yhdistyksen toimintaan. Alkuperäiskansojen valvonta ylettyy siten paikallisen tason lisäksi myös valtakunnalliselle tasolle.

Pyrkimys ohjata saamelaisten poliittista toimintaa voidaan ymmärtää kahden ulottuvuuden lähtökohdasta, joista ensimmäinen koskee esteitä *ennen* oikeuksien harjoittamista ja toinen esteitä oikeuksien harjoittamisen *aikana*. Haastattelumateriaalista ilmenee, että valtion halu vaikuttaa Kuolan niemimaalla näkyy esimerkiksi valikoivana puuttumisena saamelaisten poliittiseen toimintaan, jolloin saamelaisasioita koskevaan päätöksentekoon puututaan ja

vaikutetaan saamelaisyhteisön ulkopuolelta. Ilmiö saamelaisten itsemääräämisoikeuden rajoittamisesta on nähtävissä myös Suomessa, jossa saamelaiskäräjälain uudistaminen on aiheuttanut jo useamman hallituksen aikana riitaisia tulkintoja. Lain uudistamisessa on ollut kyse saamelaisten itsemääräämisoikeudesta asemansa ja yhteisönsä jäsenyyden osalta (Sámediggi). Tämänhetkinen saamelaiskäräjälaki esimerkiksi sallii saamelaisyhteisön ulkopuolelta tulevien äänestysoikeuden saamelaisia koskevassa politiikassa (Alakorva 2021). Kuolan saamelaisten poliittinen järjestäytyminen oikeuksiensa puolesta on aiheuttanut Britskajan (2021c) mukaan tyytymättömyyttä Venäjän viranomaisissa. Kun ihmiset protestoivat alkuperäiskansojen kalastusoikeuksien puolesta vuonna 2011, viranomaiset vähätelivät kannanottoa ja syyttivät saamelaispoliitikko Valentina Sovkinaa ”protestoinnista protestoinnin vuoksi”. Sovkina on lisäksi kritisoinut paikallisia viranomaisia heidän haluttomuudestaan olla vuorovaikutuksessa saamelaisten kanssa. Kun Sovkina esiintyy julkisesti, hän saa osakseen häirintää verkossa entistä enemmän (Britskaja 2021c). Nämä esimerkit kuvaavat saamelaisten poliittista positiota Venäjällä varsin selkeästi.

Kysyttäessä puolestaan saamelaisten poliittisesta edustajuudesta Venäjällä eräs haastateltavista vastasi seuraavasti:

Mielestäni se [saamelaispoliittinen] edustus on nyt erittäin heikko. Se ikään kuin näyttää vahvalta, koska elimiä on monia, mutta lähempää tarkastellessa sitä missä he todella voivat vaikuttaa... se ei ole käytännössä mitään. Meillä on monia yleisöjä, monia yhteisöjä, jonkinlainen autonomia ja kaikenlaisia muita asioita. Mutta pohjimmiltaan tätä ei kutsuta itsehallinnoksi, koska siellä on suuri vaikutus valtiolla ja virkamiehillä, jotka järjestöjen kautta ohjaavat ja tuovat esiin, että emme voi tehdä mitä haluamme. (H3.)

Haastateltavien mukaan Kuolan saamelaisia edustaa poliittisesti kolme järjestöä: Murmanskin alueen saamelaisjärjestö (OOSMO), Kuolan niemimaan saamelaisjärjestö (AKS) ja saamelaisparlamentin kaltainen organisaatio Sámi Sobbar (*Saamskoje Sobranije*), jota Venäjä ei ole tunnustanut lailliseksi. Näiden poliittisten organisaatioiden lisäksi saamelaispoliittiseen toimintaan vaikuttaa Murmanskin alueella vielä neljäs, nimellisesti saamelaisten asioita ajava järjestö, joka haastateltavien mukaan toimii Putinia tukevan Murmanskin kuvernöörin Andrei Tšibisin alaisuudessa. Mutta kuten edellä mainitussa otteessa viitataan, saamelaisten pyrkimykset vaikuttaa paikalliseen päätöksentekoon jäävät usein vähäisiksi viranomaisten vaikutusvallan vuoksi. Murmanskin kuvernöörin osallisuus saamelaispoliittiseen toimintaan tukee väitettä viranomaisten pyrkimyksistä vaikuttaa alkuperäiskansojen oikeuksiin. Näkemystäni mukaan alkuperäiskansojen oikeudet *de jure* ja niiden harjoittamisen mahdollisuus *de facto* muodostavat viranomaisille motiivin puuttua saamelaispoliittiseen toimintaan saamelaisista riippumattomista syistä. Teoriassa alkuperäiskansojen oikeudet ovat Venäjällä jopa vaikuttavan laajat, jotka ristiriitaisuuksistaan huolimatta takaavat perinteisten elinkeinojen ylläpitämisen ja perinteisten kotiseutualueiden asuttamisen. Mutta kuten muissakin saamelaisvaltioissa, myös Venäjällä maan ja vesistöjen käytön koetaan olevan yksi keskeisimmistä kipukysymyksistä saamelaisten ja valtion välillä. Saamenmaan alueiden vuokrausmahdollisuudet sekä erinäisten yhtiöiden maankäyttöön liittyvät kysymykset alleviivaavat tarkoituksenmukaisesti luotuja ristiriitoja alkuperäiskansojen oikeuksien harjoittamisen mahdollisuuksiin ja poliittisen toiminnan häirintään. Kuolan saamelaisten poliittisen toiminnan häirintä vaikuttaa näin ollen osittain systemaattiselta.

Haastatteluaineistosta käy myös ilmi, että vuonna 2020 voimaan astuneen rekisteröintijärjestelmän myötä saamelaiset eivät ole voineet luottaa alkuperäiskansastatukseen, joka merkitään sisäiseen passiin. Alla esitetty haastatteluote osoittaa rekisteröintijärjestelmän olevan lisäksi ristiriidassa perustuslain pykälän 26 kanssa niissä tapauksissa, joissa alkuperäiskansan jäsen ei ole saanut merkintää sisäiseen passiin:

He loivat liittovaltion rekisterin, alkuperäiskansojen liittovaltion rekisterin. Se kulkee Moskovan kautta... Moskovan läpi liittovaltion hallitukseen. [...] Voit toki hakea [rekisteriin], mutta sitten sinun pitää odottaa vastausta. Ja jälleen sinä et itse päättänyt kuka olet. Statuksesta päättävät jotkut viranomaiset Moskovassa, tuhansien kilometrien päässä kotoasi. (H2.)

Et tiedä mikä asema sinulle annetaan, onko se alkuperäiskansan vai ei. Jotkut ihmiset eivät ole tehneet sitä [rekisteröityneet] tai ovat lähteneet esimerkiksi käyttämään oikeuksiaan, joita ovat esimerkiksi metsästys tai kalastus, ja sitten heitä sakotetaan, vaikka he olisivat todellisuudessa alkuperäiskansan jäseniä, mutta koska heillä ei ole tällaista merkintää tai valtion myöntämää alkuperäiskansan asemaa, se aiheuttaa ilmeisesti ongelman. (H2.)

Nämä esimerkit täsmentävät valtaa, jota käytetään määrittämään, kuka saa alkuperäiskansastatuksen ja samalla siihen liittyvät oikeudet. Haastattelumateriaalissa painottuu se, että rekisteröintijärjestelmän loi liittovaltion kansallisuusvirasto yhdessä Venäjän turvallisuuspalvelu FSB:n kanssa. Tämä osoittaa valtion ylhäältä alas suuntautuvan asenteen pohjoisen alkuperäiskansoja kohtaan. Kyseinen järjestelmä ei ainoastaan kieli oikeudellisen pluralismin aiheuttamasta oikeuksien kontrolloinnista. Se myös normalisoi valtion päätäntävaltaa alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeudesta ja lisää siten byrokraattisen vallan hiljaista hyväksymistä. Lisäksi eräs haastateltavista toteaa: ”Valtio ei voi puuttua kansojen itsehallintoon tai itsemääräämisoikeuteen” (H4) viitaten Venäjän federaation perustuslain pykälään 26, jonka artiklassa 1 lukee: ”Jokaisella on oikeus määrittää ja ilmoittaa kansallisuutensa. Ketään ei saa pakottaa määrittämään ja ilmoittamaan kansallisuuttaan.” (Gosuderstvennaja дума 2023).

Moskovan kautta tapahtuva päätöksenteko herättää rekisteröintijärjestelmän tapauksessa kysymyksiä. Haastateltavat pohtivat paikallistason hallinnon ymmärtävän Kremlin paremmin kysymykset siitä, kuka todella kuuluu alkuperäiskansaan ja kuka puolestaan pyrkii käyttämään asemaa hyväkseen. Asian käsittely Moskovassa antaa kuitenkin etäisyyttä alueellisen asiantuntemuksen kiertämiseen. Näin ollen tilannetta, jossa alkuperäiskansojen oikeuksien toteutumiseen puututaan alueellisen vallan ja hallinnon lisäämiseksi (tai ylläpitämiseksi), voidaan kuvailla sortotoimena, joka halutessaan edistää valtion assimilaatio- tai hiljentämispolitiikkaa neuvostoajan tavoin. *Novaja gazeta*n (2021) podcastissa Tatjana Britskaja ilmaisee, miten ”Moskova on heille [valtion hallinnolle] kaikki, yleensä kaikki, mikä ei ole tasavaltaa” korostaen valtion paikallista valtaa ja ahnetta asennetta niin sanottuihin kaukaisiin alueisiin, jotka ovat luonnonvaroiltaan ja strategiselta sijainniltaan tärkeitä Putinin suurvaltopolitiikan kontekstissa. Rekisteröintijärjestelmä herättää myös huolta tulevaisuudesta ja siitä, mitä muita saamelaisten (ja muiden Venäjän alkuperäiskansojen) itsemääräämisoikeuteen liittyviä oikeuksia mahdollisesti rajoitetaan:

Pitää jo ajatella, että tulevaisuudessa on joitain rajoituksia niille, jotka eivät asu tai opiskele [saamelaiskylissä]. Mitä, aikovatko he rajoittaa jotain muita oikeuksia? Miten he

[saamelaiset] puhuvat? Siinä on ero: jos ihminen asuu [kaupungissa] ja tekee tätä [harjoittaa perinteistä elinkeinoa], mutta henkilö, joka ei asu kaupungissa, no... mielestäni näissä ei ole mitään eroa, koska jos on omillaan, niin ei ole väliä missä asuu, silloin on silti itsensä. (H3.)

Esimerkkiotteessa käsitellään sitä, kuinka moniulotteisia alkuperäiskansojen rekisteriin liittyvät kriteerit ovat. Saadakseen laillisen tunnustuksen etnisestä kansallisuudesta Kuolan saamelaisten tulee täyttää seuraavat kriteerit: asua perinteisellä asutusalueella, ylläpitää perinteistä elämäntapaa ja identifioida itsensä saamelaiseksi numeerisen kriteerin ensisijaisesti täytyessä. Edellä mainittujen kriteerien toteutumista hankaloittavat saamelaisten kotiseutualueen kaventuminen ja työllistymismahdollisuuksien vähäisyydet, jotka molemmat ajavat väestöä muuttamaan suurempiin kaupunkeihin. Valtion viranomaiset puolustelevat rekisteröintisyysjärjestelmää korostamalla sen mahdollisuuksia rajoittaa alkuperäiskansojen oikeuksien väärinkäyttöä. Toisin sanoen järjestelmän sanotaan vähentävän etnisiä petoksia. Nämä esimerkit ovat tärkeitä, sillä ne liittyvät saamelaisten oikeuksien vaikutusten kokonaiskuvaan. Rekisteröintijärjestelmän tapauksessa ongelmaksi muodostuu oikeuksien harjoittamisen mahdollisuus, johon merkintä vaikuttaa, tai mahdottomuus, johon merkinnän puuttuminen toisaalta johtaa.

Novaja gazetan (2021) podcastissa Britskaja kertoo, miten hän on toistuvasti kuullut valtion virkamiesten viittaavan kansainvälisten lakien toimivuuteen ja silti samanaikaisesti korostavan Venäjän lakien ensisijaisuutta. Tämä korostaa kansainvälisen oikeuden vähäistä merkitystä Venäjän alkuperäiskansojen oikeuksien kontekstissa. Alkuperäiskansojen oikeudellisen viitekehyksen ristiriitaisuuksia esittelee lisäksi liittovaltion laki N 82-FL, johon alkuperäiskansojen rekisteröintijärjestelmä lisättiin vuonna 2020. Perustuslain pykälään 26 on kirjattu, että jokaisella on oikeus määrittää ja ilmoittaa kansallisuutensa. Näin ollen rekisteröintijärjestelmä, jossa viranomaiset päättävät merkinnän myöntämisestä, on ristiriidassa perustuslain kanssa. Koska kynnys perustuslain muuttamiseen on käytännössä suurempi, on loogista painottaa liittovaltion lakeja, joiden pykälää voidaan muokata ja tulkita toivottujen etujen kuten saamelaisten maankäytön rajaamisen mukaisesti. Tämä seikka viittaa oikeudelliseen pluralismiin, jossa alkuperäiskansojen oikeudet tunnustetaan oikeusjärjestelmässä, mutta niiden täytäntöönpano ei toteudu käytännössä. Tutkimusmateriaalissa nimenomaisesti korostuu, kuinka oikeudet paperilla ja oikeudet käytännössä ovat kaksi toisistaan useimmiten eriävää käytäntöä Venäjällä.

Perinteisen elinkeinon rajoittaminen: särö saamelaiskulttuurin jatkuvuudessa

Alkuperäiskansojen oikeudellisen viitekehyksen kaventuneet vaikutukset näkyvät selkeimmin Kuolan saamelaisten pyrkiessä käyttämään oikeuttaan perinteisen elinkeinon kuten kalastuksen, metsästyksen ja poronhoidon harjoittamiseen. Nämä kolme perinnettä nähdään tärkeinä saamelaisen kulttuuri-identiteetin ylläpitäjinä ja säilyttäjinä, sillä niihin nivoutuu sekä kulttuurille keskeistä sanastoa että ympäristön merkitys osana kulttuurimaisemaa. Suurimmat haasteet perinteisen elinkeinon harjoittamiselle löytyvät kuitenkin saamelaisten kotiseutualueen eli Saamenmaan (*Sápmi*) vesistöjen ja maa-alueiden rajaamisesta kaupalliseen ja teolliseen käyttöön. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi kaivos- ja metsäteollisuutta, infrastruktuurin rakentamista ja matkailua (Jaakkola, Juntunen & Näkkäläjärvi 2018, 403).

Jo kymmenen vuotta sitten kaksi venäläistä mediaa (Vixey 2013; Nord-News.ru 2013) uutisoi Kuolan saamelaisten kalastusoikeuksien loukkaamisesta. Tällöin Putinin presidenttikausi oli kestänyt nimellisen tauon jälkeen vuoden. Perinteisen kalastuksen esteenä oli lohien kalastuksen ja vesistöille pääsyn kieltäminen, vaikka Kuolan niemimaan itäosissa, samoin kuin Luujärvellä³, sijaitsee useita kalastusalueita saamelaiskylien ympärillä. Uutisartikkelien mukaan syyt edellä mainittuihin haasteisiin löytyivät saamelaisten ja kaupallisten yritysten välisestä eturistiriidasta koskien alkuperäiskansojen maa- ja vesioikeuksia. Tässä tapauksessa taustasyynä oikeuksien toteutumattomuudelle oli kalastusalueiden siirtäminen kaupalliseen toimintaan. Muutama vuosi sitten Suliandziga ja Sulyandziga (2020) huomauttivat, että alkuperäiskansoja koskevien liittovaltion lakien muutokset 2010–2020-luvuilla ovat tehneet heidän kollektiivisten oikeuksiensa täysimääräisen toteutumisen käytännössä mahdottomaksi. Aluksi liittovaltion lait takasivat alkuperäiskansoille oikeuden käyttää maata ja osallistua sekä maankäytön valvontaan että perinteisen elinkeinon ja kulttuurin suojeluun. Putinin hallinnon myötä lakien täytäntöönpanoon on tullut useita muutoksia ja kriteereitä. Vuonna 2001 Venäjä sääti lain ”Perinteisen luonnonkäytön alueet”, jonka tarkoituksena oli suojella alkuperäiskansojen maita perinteisen elinkeinon – poronhoidon, kalastuksen ja metsästyksen – takaamiseksi sekä varmistaa niiden turvallinen ja varma harjoittaminen (Suliandziga & Sulyandziga 2020, 3–4). Samana vuonna säädettiin kuitenkin uusi laki, joka sulki pois kaiken muun maanomistuksen kuin vuokra- ja yksityisomistuksen. Käytännössä tämä tarkoitti maiden yksityistämistä tai pitkäaikaisen vuokraamisen mahdollistamista esimerkiksi teollisuudelle ja kaupallisille yrityksille. Näin ollen tämä myöhempi laki ohittaa käytännössä aiemmin säädetyt lain. Lakilisäykset, jotka heikentävät tai hämmentävät alkuperäiskansojen oikeuksia ovat esimerkki ristiriitojen verkostosta.

Kalastusta koskeva liittovaltion lain pykälä 16 takaa alkuperäiskansojen oikeuden kalastaa (Zmyvalova 2018, 66). Haastatteluaineistosta käy kuitenkin ilmi, että käytännössä saamelaisten vesistöjen- ja maankäyttöön liittyviä oikeuksia rajoitetaan:

Monet alkuperäiskansojen maat menevät nyt huutokauppoihin, kaupallisille yrityksille ja geologiseen tutkimukseen tai kaivostoimintaan, metsäteollisuudelle, kalastusyhtiöille, metsästyshyhtiöille... (H2).

Yllä esitetty listaus kuvaa vahvasti valtion keskeisiä toimintoja Venäjän pohjoisessa ja havainnollistaa siten myös alkuperäiskansojen elämään vaikuttavia ulkoisia tekijöitä. Valtion ja paikallisen alueen viranomaisten pyrkimykset vieraannuttaa saamelaiset alueestaan, mihin otteessakin viitataan, on toistuva ilmiö neuvostoajalta, jolloin saamelaisväestö ajettiin valtion määräämiin reservaatteihin teollistumisen edetessä (Lehtola 1997, 68). Seuraavassa otteessa annetaan esimerkki kalastukseen liittyvistä haasteista ja esteistä 2020-luvulla:

Lupaa on haettava vuodeksi, päiväkirja rekisteröidään ja säännöt on opetettava itse. Edelleen tämä on jo rajoitus, koska no, miten alkuperäiskansan jäsenelle voi sanoa, että sinun on haettava [kalastuslupaa] vuosi etukäteen, jos haluat kalastaa? (H3.)

Haastatteluotteessa viitattuihin kalastukseen liittyviin sääntöihin kuuluvat esimerkiksi kirjanpito siitä, kuinka paljon kalaa kaiken kaikkiaan pyydetään, raportointi pyydetyn kalan tarkasta määrästä ja näistä tehdyn lausunnon palauttaminen Murmanskiin. Saamelaiset eivät myöskään saa harjoittaa perinteistä verkkokalastusta tietyillä alueilla Murmanskin alueella.

Lisäksi kalastusta harjoittavan saamelaisen tulee olla tarkka siitä alueesta, jossa kalastusta saa harjoittaa. Haastateltavan H3 mukaan aikaisemmin koko Murmanskin alue oli sisällytetty saamelaisten perinteiseen asuinalueeseen, jossa kalastus oli mahdollista, kunnes se jaoteltiin kolmeen pohjoisen pienten alkuperäiskansojen asuinalueeseen. Murmanskin alueella nämä ovat Luujärven, Kuolan, Kouteron ja Turjan piirit lukuun ottamatta tiettyjä alueita ja kyliä (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation 2023). Uutisartikkelissaan (2021c) Britskaja kirjoittaa, miten saamelaisperheeltä evättiin kalastuslupa heidän harjoittaessaan kalastusta Umbajärvellä, joka sijaitsee Luujärven alueella. Järvi oli hallinnollisesti osoitettu Kirovskin kaupungille, joka ei kuulu Murmanskin alueen alkuperäiskansojen asuinalueeseen. Haastattelumateriaalista käy lisäksi ilmi, että jos vesistöissä havaitaan lohta, saamelaiset eivät saa kalastuslupaa kyseisille vesistöille oikeuksistaan huolimatta. Näin ollen sekä kalastusluvan hakemisesta että itse kalastuksesta on tehty byrokraattisin estein hankalaa. Nämä käytänteet rajoittavat perinteisen elinkeinon harjoittamisen mahdollisuuksia entisestään (Nekhlebova 2019; Saprunova 2022). Sekä haastatteluissa että Britskajan (2021c) uutisartikkelissa korostetaan, miten saamelaisten on yksinkertaisesti helpompaa kalastaa ilman lupaa salametsästäjinä kuin yrittää toimia oikeuksiensa mukaisesti. Tämä lisää ikävän kohtaamisen riskiä paikallisten viranomaisten kanssa. Samankaltaisia vaikeuksia on ilmaantunut oikeudessa harjoittaa metsästystä ja poronhoitoa.

Yksi haastattelija toi esille saamelaisaktivistin metsästyoikeuden epäämisen, jonka yhteydessä myös hänen saamelaisuutensa kyseenalaistettiin (ks. myös Britskaja 2019; 2021c; 2022a; Starikova, Kukajeva & Vasiljeva 2021):

Hallituksen argumentti oli, että asun kaupungissa enkä voi siten harjoittaa tarvitsemani perinteistä toimintaa. Minun täytyisi ostaa lisenssi, vaikka laki sanoo, että ei, minun ei tarvitse [ostaa lisenssiä]. Jos minulla on oikeus, metsästyskortti, voin metsästä turvallisesti. (H4.)

Koska henkilö asui kaupungissa, metsästystä pidettiin oikeuksien väärinkäyttönä. Myös uutisoinnissa (Britskaja 2022b) on tuotu ilmi, että myös muut kaupungissa asuvat saamelaiset olivat saaneet kielteisen metsästyslupapäätöksen. Erinäiset ympäristönsuojelijat arvostelivat kaupungissa asuvien saamelaisten oikeutta metsästyksen painottaen sen olevan epäilyttävää niiden henkilöiden kohdalla, joiden toimeentulo ei perustu metsästyksen (Starikova, Kukajeva & Vasiljeva 2021). Tämä ajatus, johon myös yllä esitetty haastattelutee viittaa, liittyy nähdäkseni tapaan pitää alkuperäiskansoja kaupallisina kilpailijoina. Lisäksi ajatus siitä, että kaupungissa asuvat saamelaiset eivät tarvitse laillisia oikeuksiaan, kieliä kohdennetusta syrjinnästä, viranomaisten välinpitämättömyydestä alkuperäiskansojen oikeuksia kohtaan ja kapeasta tavasta käsittää kulttuurin harjoittaminen.

Oheinen draamankaari luo oikeudellisen tilanteen, jossa päällekkäiset lait ja viranomaisten tulkinnat sekoittuvat ja muodostavat jälleen kerran ristiriitojen verkoston, jonka ratkaisemiseen monilla saamelaisilla ei ole aikaa, resursseja tai tukea. Eräs haastateltavista ihmetteli viranomaisten käsitystä saamelaiskulttuurista ja sen luontoyhteydestä täsmentäen, että luonnosta otetaan vain se, mitä tarvitaan: ”Otamme [saamelaiset] luonnosta vain sen mitä tarvitsemme. Kaivauksia suoritetaan [...] moderni elämäntapa häiritsee perinteistä elämäntapaa.” (H1). Otteessa otetaan lisäksi kantaa Kuolan niemimaan vilkkaaseen kehitykseen ja sen aiheuttamiin vaikutuksiin alkuperäiskansojen oikeuksien toteutumiseen.

Saamelaisten kannalta epäedulliseen maankäytön rajoittamiseen ja oikeuksien valvontaan liittyen nostan esiin lyhyesti vielä poronhoidon, jonka harjoittaminen vähenee haastattelujen mukaan vuosittain:

Ja porojen laiduntamisesta, ihmisten on maksettava kolhoosille tai työskenneltävä kolhoosissa, jotta heidän ei tarvitse maksaa poronhoidosta. Siksi periaatteessa nyt on äärimmäisen vaikeaa saada jotkut yhteisöt yhdistymään ja rakentamaan omat laitumet ja tekemään tämän kaiken. Se vaatii valtavan investoinnin, jotta se toteutuisi. (H3.)

Haastateltava käyttää esimerkkiotteessa sanaa ”kolhoosi”, joka tarkoittaa Neuvostoliiton aikana yleistynyttä yhteistoimintatilaa, jota yhteisö viljeli valtion valvonnassa. Tässä yhteydessä kolhoosilla viitataan toki myös kollektivisoinnin aikaan ja valtion valvovan silmän alla toimimiseen, mutta ennen kaikkea sillä tarkoitetaan poronhoitoon järjestäytyneitä toimintaa (Vladimirova 2014b, 28). Yhdistyneillä yhteisöillä ja omilla laitumilla puolestaan viitataan *obštšinan* perustamiseen. *Obštšinat* ovat alkuperäiskansojen voittoa tavoittelemattomia, toimeentuloon tähtääviä taloudellisia yksiköitä, joilla on laissa säädetty mahdollisuus vuokrata maata ja harjoittaa perinteistä taloudellista toimintaa. Nykyisin *obštšina* nähdään Venäjän politiikan ja lainsäädäntökehyksen vuoksi vain organisaationa, joka osallistuu *johonkin* taloudelliseen toimintaan. Saadakseen vuokrattua laidunmaata poroille saamelaisten on järjestettävä *obštšina*. Perinteisen elinkeinon ja byrokraatian taakan vuoksi se on kuitenkin haastavaa. Lisäksi maan vuokraaminen vaatii pääomaa. Valtion omistama vuokraama vaikeuttaa perinteisen elinkeinon harjoittamista, sillä muilla kuin saamelaisilla on valta säännellä maankäyttöä saamelaisten oikeuksista riippumatta. Tutkimusaineistossa sivuttiin myös salamsästyksen aiheuttamaa harmia saamelaisten poronhoidolle, sillä se loukkaa saamelaisten oikeutta poronhoitoon ja vaikeuttaa siten sen jatkuvuutta (*Novaja gazeta* 2021).

Poronhoidosta on tehty myös käytännön tasolla vaikeaa. Maankäytön rajoittamisen ja byrokraattisten esteiden lisäksi saamelaiset kohtaavat vaikeuksia porojen laiduntamisessa:

He [saamelaiset] eivät saa kerätä jäkälää, sillä toinen yrittäjä on vuokrannut alueen itselleen. Eivätkä he saa ruokkia tai jättää poroja Saamenmaalle, koska tämä on vuokraamaa. Siksi, kyllä, tämä on valtion politiikkaa, joka tuhoaa perinteisen elinkeinon. (H4.)

Poronhoitoon liittyviin haasteisiin viitataan myös *Novaja gazetan* (2021) podcastissa. Haastattelussa Britskaja kertoo, miten Kuolan saamelaisten poronhoito on jatkuvan paineen alla valtion, yritysten ja varakkaiden yksityishenkilöiden vuokratessa heidän kotiseutualueitaan kaupalliseen, teolliseen ja/tai viihdekäyttöön. Tämä ilmenee myös yllä olevasta haastatteluotteesta. Aikaisemmin tuntureista löytyi vapaita tontteja porojen laiduntamiseen, kunnes kyseinen toiminta niillä kiellettiin. Kuten Jaakkola, Juntunen ja Näkkäläjärvi (2018, 404) esittävät, Venäjän hallinto ja markkinatalous ovat pakottaneet saamelaiset vaihtamaan poronhoitomalliaan Kuolan niemimaalla. Alueen yhä jatkuva teollistuminen ja oikeuksien kiristyminen ovat ajaneet heidät asteittain joko luopumaan kyseisen elinkeinon harjoittamisesta tai vähentämään sitä. Saamelaisten työntäminen oikeuksiensa ulkopuolelle useissa yhteyksissä kielii näkemykseni mukaan Putinin hallinnon keinoista varmistaa valtion tavoitteiden toteutuminen arktisella alueella. Tämä hallinnollinen mahdollisuus ohittaa alkuperäiskansojen oikeudet ilmentää lisäksi Putinin Venäjän politiikan koloniaalista luonnetta, joka kohdistuu erityisesti maan pohjoisiin alueisiin. Väestöllisesti pienen kokonsa vuoksi Kuolan saamelaiset

kuuluvat Venäjällä niin sanottuun vähemmistöjen vähemmistöön suhteessa sekä muihin alkuperäiskansoihin että valtaväestöön. Tämä lisää heidän perinteisen elinkeinonsa harjoittamisen haavoittuvuutta ja alttiutta sosioekonomisille muutoksille sekä ylhäältä alas suuntautuvalla hallinnolla. Alkuperäiskansat eivät ole luonnostaan haavoittuvaisia, mutta haavoittuvaisuutta aiheuttavat sosiaaliset syyt, puutteelliset maanomistusoikeudet ja lakien syrjivä luonne.

Kenen hyväksi Venäjän alkuperäiskansojen oikeusjärjestelmä käytännössä toimii?

Tämän tutkimuksen lähtökohtana oli tarkastella Venäjän alkuperäiskansojen oikeuksien toteutumista painottaen Kuolan niemimaan saamelaisten kokemuksia ja näkemyksiä. Tutkimuskysymyksenä oli: miten Venäjän alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva kansallinen lainsäädäntökehys vaikuttaa saamelaisten elämään Kuolan niemimaalla? Tutkimuksen kvalitatiivisessa aineistossa tarkasteltiin kolmen saamelaisen ja yhden itelmeenin haastatteluja, joita tuettiin 21 uutisartikkelilla ja yhdellä podcast-haastattelulla. Aineiston pohjalta tehty analyysi tunnistaa alkuperäiskansojen oikeuksien kolme eri vaikutusalueita saamelaisten elämässä Luoteis-Venäjällä: itsehallinnon ja itsemääräämisen valvonta; perinteisen elinkeinon harjoittamiseen liittyvät esteet; ristiriidat oikeuksien olemassaolossa *de jure*. Itsehallinnon valvonta tulee erityisesti ilmi saamelaispoliittisen toiminnan yhteydessä, jonka järjestäytymistä pyritään systemaattisesti häiritsemään. Itsemääräämistä säädellään puolestaan vuonna 2020 käyttöön otetun alkuperäiskansojen rekisteröintijärjestelmän kautta. Perinteisen elinkeinon harjoittamiseen liittyvät esteet kulmineituvat vesistöjen ja maan hallintaan, joka tekee esimerkiksi kalastuksesta, poronhoidosta ja metsästyksestä byrokraattisesti vaikeaa ja raskasta. Ristiriidat oikeuksien olemassaolossa *de jure* alleviivaavat alkuperäiskansojen oikeusjärjestelmässä ilmeneviä päällekkäisiä lakeja, jotka joko kumoavat toisensa tai ohittavat perustuslain, jota on pidetty maan ylimpänä lakina vuodesta 1993 lähtien.

Tulokset osoittavat, että Kuolan saamelaisten oikeuksien puutteellinen toteutuminen johtuu useissa yhteyksissä tarkoituksellisesti luoduista vaikeuksista niiden harjoittamiseen. Oman näkemykseni mukaan tähän vaikuttavat saamelaisten kotiseutualueen maantieteellinen sijainti, Kuolan niemimaalta löytyvät luonnonvarat ja Koillisväylän tuomat mahdollisuudet, joihin artikkelissa viitataan. Yksittäisiä lakeja ja niiden vaikutuskenttiä tarkastelemalla voidaan todeta, että Venäjän alkuperäiskansojen oikeudellista viitekehystä on pyritty muokkaamaan tai tulkitsemaan siten, että se palvelee useissa tapauksissa ensisijaisesti valtion ja paikallishallinnon toimijoiden etuja. Uskon kuitenkin tämän vaihtelevan tilanteen mukaan. Tulokset mukailevat aiempia tutkimuksia, joissa paikallisten hankkeiden, kuten kaivostoiminnan ja infrastruktuurin kehittämisen, on nähty vaikuttavan alkuperäiskansojen oikeuksien heikkoon toteutumiseen (Zmyvalova 2018; Suliandziga & Sulyandziga 2020). Toimet, joilla Putinin hallinto pyrkii rajoittamaan saamelaisten (ja muiden alkuperäiskansojen) oikeuksia, luovat kiinnostavia yhtymäkohtia neuvostoajan kolonialistisiin käytänteisiin, jolloin saamelaiset eristettiin muusta Saamenmaasta ja heidän mahdollisuutensa harjoittaa perinteistä elämäntapaa rajattiin jopa väkivaltaisesti. Ero nykyisen Venäjän hallinnon ja neuvostoajan toimissa rajoittaa alkuperäiskansojen oikeuksien toteutumista on se, että nykypäivänä oikeuksia heikennetään asteittain ja tehdään kiusaa, kun taas neuvostoaikana oikeudet systemaattisesti pyyhittiin pois.

Edellä mainitut hankkeet sekä maiden ja vesistöjen hallinta muodostavat oleelliset taustateemat Kuolan saamelaisten oikeuksien puutteelliselle toteutumiselle. Tämä on aihe, jota tulisi painottaa Venäjän alkuperäiskansojen oikeuskeskustelussa laajemmin. Kuten eräs haastateltavista ilmaisi, saamelaisten tilanne näyttää Venäjällä paljon paremmalta kuin se

todellisuudessa on. Tähän illuusion voivat vaikuttaa sekä alkuperäiskansojen oikeuksien laajuus *de jure* että Ukrainan sotaa edeltävän ajan tiivis yhteys saamelaisiin Pohjoismaissa. Onkin siis syytä kiinnittää huomiota kirjoitettujen lakien sisällön lisäksi niiden täytäntöönpanoon sekä lyhyen ja pitkän aikavälin vaikutuksiin ja seurauksiin. Tapaustutkimus Kuolan saamelaisia koskettavasta kansallisesta oikeusjärjestelmästä osoittaa sen, kuinka Pohjois-Venäjän, Siperian ja Kaukoidän alkuperäiskansoja koskeva oikeusjärjestelmä muodostaa Putinin Venäjällä ristiriitoja, joilla pyritään hämärtämään oikeuksien harjoittamisen mahdollisuuksia ja toteutumista. Kuolan saamelaisten oikeudellinen viitekehys – ristiriitojen verkosto – ei ainoastaan vaikuta saamelaisten poliittisen toimijuuden tukahduttamiseen ja perinteisten elinkeinojen harjoittamisen mahdollisuuksien kaventumiseen vaan myös usean uhan alla olevaan arktiseen ympäristöön (Feodoroff 2015, 231). Alkuperäiskansojen oikeuksien olemassaolo *de jure* antaa saamelaisille motiivin taistella oikeuksiensa puolesta. Aktivismin ja poliittisen toimijuuden hinta voi kuitenkin käydä etenkin Venäjän tämänhetkisessä poliittisessa ilmapiirissä kovaksi. Tälläkin hetkellä kolme neljästä tutkimukseen haastatellusta on lähtenyt Venäjältä valtionhallinnon aiheuttaman painostuksen ja vainon vuoksi, mikä korostaa alkuperäiskansojen tukalaa nykytilannetta Venäjällä.

Kiinnittämällä huomiota siihen, miten ja miksi Venäjän valtakoneisto pyrkii heikentämään, rajoittamaan ja hallitsemaan alkuperäisväestöjen elintilaa ja perinteisen elinkeinon harjoittamisen mahdollisuuksia, on mahdollista ymmärtää, miten arktisen alueen kehitystoimet vaikuttavat alkuperäiskansojen elämään. Venäjän alkuperäiskansojen oikeuksien toteutumisen huolestuttava tilanne antaa myös Pohjoismaille syyn katsoa peiliin Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa asuvien saamelaisten jatkuvien oikeustaisteluiden taustalla vaikuttaviin syihin.

Kuten Fondahl, Filippova ja Savvinova (2020) toteavat, alkuperäiskansojen oikeuksien tutkimusaukko piilee niissä esteissä, joita kansat kohtaavat pyrkiessään harjoittamaan oikeuksiaan. Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut osallistua juuri tähän keskusteluun, joskin käsittelen artikkelissa vain osaa Kuolan saamelaisten oikeuksiin vaikuttavista tekijöistä ja vaikutusalueista. Tulevan tutkimuksen kannalta on kuitenkin välttämätöntä ymmärtää niitä syitä, jotka vaikuttavat alkuperäiskansojen oikeuksien harjoittamisen esteisiin, jotta toteutumattomuuden ja toteutumisen vaikutusalueita on mahdollista tarkastella. Oikeusjärjestelmän kiristäminen ja lakien sisältöjen muokkaaminen on ollut Putinin hallinnon aikana yksi selkeistä keinoista varmistaa valtion tavoitteiden toteutuminen (United Nations 2022). Jatkuvasti muuttuvat lait haittaavat merkittävästi alkuperäiskansojen oikeuksien toteutumista ja perinteiden harjoittamista. Laajentunut sota Ukrainassa luo lisäksi painavan syyn tarkastella arktisen alueen muutoksia ja alkuperäisväestöjen oikeuksia läntisen yhteisön katseen ollessa Euroopassa.

Viitteet

- 1 Putinin hallinnolla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa Vladimir Putinin vuonna 2012 alkanutta kolmatta presidenttikautta ja sen jälkeistä aikaa. Haasteita saamelaisten oikeuksien toteutumisessa on havaittu kuitenkin jo Putinin aikaisempina hallintokausina.
- 2 Venäjänkielinen haastattelumateriaali on käännetty Sonix-ohjelman avulla, jonka jälkeen olen itse tarkastanut käännetyn tekstin. Englanninkielisen haastattelumateriaalin olen kääntänyt itse.
- 3 1930–1960-lukujen pakkosiirtojen aikaan saamelaiset keskitettiin Luujärvelle eli Lovozeroon, jossa asuu vielä nykyisinkin suuri osa Kuolan saamelaisista (Lehtola 1997, 68).

Lähteet

- Alakorva, Saara (2021), Miksi pluralistinen jäsenyyden periaate ei sovellu saamelaiskäräjille. – *Politiikasta*, 19.2.2021. <<https://politiikasta.fi/miksi-pluralistinen-jasenyuden-periaate-ei-sovellu-saamelaiskarajille/>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Allemann, Lukas (2013), The Sami of the Kola Peninsula – About the life an ethnic minority in the Soviet Union. – *Samisk senters skriftserie* 19, 1–157. <<https://doi.org/10.7557/10.2546>>
- Arctic Council (n.d.), Russian Association of Indigenous Peoples of the North. <<https://arctic-council.org/about/permanent-participants/raipon/>> (Tarkistettu 10.10.2023).
- Britskaja, Tatjana (2019), Dokazyvajte saami. – *Novaja gazeta*, 25.5.2019. <<https://novyagazeta.ru/articles/2019/05/24/80636-dokazyvajte-saami>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Britskaja, Tatjana (2020), Donos na korennyh – Rossiiskih saamov snova obvinjajut v separatizme. – *Novaja gazeta*, 12.6.2020. <<https://novyagazeta.ru/articles/2020/06/12/85820-donos-na-korennyh>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Britskaja, Tatjana (2021a), Ohranniki protiv šamanov. – *Novaja gazeta*, 11.11.2021. <<https://novyagazeta.ru/articles/2021/11/11/okhranniki-protiv-shamanov>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Britskaja, Tatjana (2021b), The new Arctic colonization. – *The Barents Observer*, 25.11.2021. <<https://thebarentsobserver.com/en/indigenous-peoples/2021/11/new-arctic-colonization>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Britskaja, Tatjana (2021c), Tštoby ubit šamana, nužno ubit ves narod. – *Novaja gazeta*, 30.3.2021. <<https://novyagazeta.ru/articles/2021/03/30/chtoby-ubit-shamana-nuzhno-ubit-ves-narod>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Britskaja, Tatjana (2021d), V Murmanskoi oblasti saamskogo aktivista arestvovali na 5 sutok za nepovinoenije politsii. – *Novaja gazeta*, 31.8.2021. <<https://novyagazeta.ru/articles/2021/08/31/v-murmanskoi-oblasti-saamskogo-aktivista-arestovali-na-5-sutok-za-nepovinoenie-politsii-news>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Britskaja, Tatjana (2022a), Saamski aktivist Andrei Danilov zajavil ob otjezde iz Rossii iz-za davlenija. – *Novaja gazeta*, 2.3.2022. <<https://novyagazeta.ru/articles/2022/03/02/saamskii-aktivist-andrei-danilov-zaiavil-ob-otezde-iz-rossii-iz-za-davleniia-news>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Britskaja, Tatjana (2022b), Murmanskoi oblasti otkazalo saamskomu aktivistu v prave na traditsionnuju ohotu, nesmotrja na rešenie Konstitutsionnogo suda. – *Novaja gazeta*, 20.1.2022. <<https://novyagazeta.ru/articles/2022/01/20/minprirody-murmanskoi-oblasti-otkazalo-saamskomu-aktivistu-v-prave-na-traditsionnuu-okhotu-nesmotria-na-reshenie-konstitutsionnogo-suda-news>> (Tarkistettu 10.10.2023).
- Bunikowski, David (2014), Indigenous peoples, their rights and customary laws in the North: the case of the Sámi people. – *Nordia Geographical Publications* 43:1, 75–88. <<https://nordia.journal.fi/article/view/65101>> (Tarkistettu 10.10.2023).

- Donahoe, Brian, Habeck, Joachim Otto, Halemba Agnieszka & Sántha, István (2008), Size and Place in the Construction of Indigeneity in the Russian Federation. – *Current Anthropology* 49:6, 993–1020. <<https://doi.org/10.1086/593014>>.
- Elsana, Morad (2019), Legal Pluralism and Indigenous Peoples Rights: Challenges in Litigation and Recognition of Indigenous Peoples Right. – *University of Cincinnati Law Review* 87:4, 1043–1075. <<https://scholarship.law.uc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1304&context=uclr>> (Tarkistettu 10.10.2023).
- FAOLEX Database (2020), Russian Federation – Federal Law No. 82-FZ on ensuring traditional rights of sparsely distributed indigenous peoples of the Russian Federation. – *Food and Agriculture Organization of the United Nations*, 14.1.2020. <<https://www.fao.org/faolex/results/details/en/c/LEX-%20FAOC079128/>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Feodoroff, Pauliina (2015), Perinteisen tiedon ohjata maankäytön suunnittelua. – *Ealli Biras – Elävä Ympäristö*. Sámi Museum – Saamelaismuseosäätiö. 213.
- Fondahl, Gail, Filippova, Viktoriya & Savvinova, Antonina (2020), Introducing a Registry of Indigenous Persons in Russia: Rationale and Challenges. – *Space populations societies* 1–2, 1–16.
- Gosudarstvennaja дума (2023), *Konstitutsija RF*. <<http://duma.gov.ru/legislative/documents/constitution/>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Griffiths, John (1986), What is legal pluralism? – *Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law* 24:1, 1–55. <<https://doi.org/10.1080/07329113.1986.10756387>>.
- Gustafsson, Pär (2021), *Russia's Ambitions in the Arctic Towards 2035*. The Swedish Defence Research Agency. <<https://www.foi.se/rest-api/report/FOI%20Memo%207624>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Holmberg, Aslak (2021), *Working towards ethical guidelines for research involving the Sámi*. Saamelaisneuvosto. <<https://www.saamicouncil.net/news-archive/working-towards-ethical-guidelines-for-research-involving-the-smi>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Interfaks* (2019), Murmanskiye saamy požalovalis v OON na užšmenenje svoih prav. 1.4.2019. <<https://www.interfax.ru/russia/656601>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Jaakkola, Jouni, Juntunen, Suvi & Näkkäläjärvi, Klemetti (2018), The Holistic Effects of Climate Change on the Culture, Well-being, and Health of the Saami, the Only Indigenous People in the European Union. – *Current Environmental Health Reports* 5, 401–417. <<https://link.springer.com/article/10.1007/s40572-018-0211-2>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Karhu, Juha & Siltala Raimo (2020). *Oikeudellinen pluralismi*. Tieteen Termipankki, 22.4.2020. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:oikeudellinen_pluralismi>
- Koivurova, Timo, Masloboev, Vladimir, Hossain, Kamrul., Nygaard, Vigdis, Petrétei, Anna, Vinogradova, Svetlana (2015), Legal Protection of Sami Traditional Livelihoods from the Adverse Impacts of Mining: A Comparison of the Level of Protection Enjoyed by Sami in their Four Home States. – *Arctic Review on Law and Politics* 6:1, 11–51. <<https://doi.org/10.17585/arctic.v6.76>>.
- Kuokkanen, Rauna (2018), Suomellakin on oma kolonisointihistoriansa – Saamenmaan kolonialismi on asuttajakolonialismia. – *Faktalavvu*, 8.2.2018. <<https://faktalavvu.net/2018/02/08/suomellakin-on-oma-kolonisointihistoriansa-saamenmaan-kolonialismi-on-asuttajakolonialismia/>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Last, John (2022), The Ukraine War is Driving Europe's Arctic Indigenous people. – *Foreign Policy*, 27.6.2022. <<https://foreignpolicy.com/2022/06/27/russia-ukraine-war-saami-indigenous-arctic-people-norway-sweden-finland/>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Lehtola, Veli-Pekka (1997), *Saamelaiset – Historia, Yhteiskunta, Taide*. Jyväskylä: Gummerus.
- Makejev, Aleksei (2022), Ohotniki korennyh narodov smogut polužit otmetku v deistvujuštšii bilet. – *Kola Sápmi*, 8.8.2022. <<https://kolasapmi.com/2022/08/19/2022-63/#more-4450>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Nekhlebova, Natalija (2019). Saamy po sebe. *Kommersant*, 11.11.2019. <<https://www.kommersant.ru/doc/4133003>> (Tarkistettu 18.11.2023).
- Nilsen, Thomas (2019), Sami parliaments, EU concerned by Russia shutting down indigenous rights group. – *The Barents Observer*, 12.11.2019. <<https://thebarentsobserver.com/en/civil-society-and-media/2019/11/sami-parliaments-concerned-russia-shutting-down-indigenous-rights>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Nilsen, Thomas (2022), War protesting Sámi activist from Kola seeks asylum in Norway. – *The Barents Observer*, 4.4.2022. <<https://thebarentsobserver.com/en/life-and-public/2022/04/sami-activist-and-war-protester-kola-seeks-asylum-norway>> (Tarkistettu 13.10.2023).

- Nornikel (2021), Nornikel sodeistvujet ulutsšeni ju katšestva žizni saamov v Murmanskoi oblasti. 7.6.2021. <<https://www.nornickel.ru/news-and-media/press-releases-and-news/nornikel-sodeystvuet-uluchsheni ju-kachestva-zhizni-saamov-v-murmanskoy-oblasti/>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Nord-News.ru (2013), Novosti Sehda: na Kolskom poluostrove prava saami sobljudajutsja tolko v vide deklaratsii. 3.5.2013. <<https://nordnews.ru/news/2013/05/03/?newsid=48068>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Novaja gazeta (2021), Eto novaja kolonizatsija Arktiki. Podcast-jakso sarjasta ”Tšto novogo?”, 25.4.2021. Vieraana Tatjana Britskaja. <<https://novayagazeta.ru/articles/2021/04/25/eto-novaia-kolonizatsiia-arktiki>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Paksi Attila. & Kivinen, Ilona (2021), Reflections on Power Relations and Reciprocity in the Field While Conducting Research with Indigenous Peoples. – *Indigenous Research Methodologies in Sámi and Global Contexts*. Eds. Pirjo Kristiina Virtanen, Pigga Keskitalo & Torjer Olsen. Series: New research – new voices, Vol. 11. Leiden: Brill., 201–228. <https://doi.org/10.1163/9789004463097_009>.
- Rautala, Ari (2022), Venäjän geopolitiinen asemoituminen ja sotilaallinen toiminta arktisella alueella. – *Arktisen alueen geopolitiikka 2000-luvulla*. Toim. Ossi Kettunen. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, 191–222. <<https://www.doria.fi/handle/10024/185229>>
- Saprunova, Natalija (2022), Russia’s Sami fight to save their language and traditions – photo essay. – *The Guardian*, 7.7.2022. <<https://www.theguardian.com/artanddesign/2022/jul/07/russias-sami-fight-to-save-their-language-and-traditions-photo-essay>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Sámediggi (n.d.), Saamelaiskäräjälain muutos. – *Sámediggi*. <<https://www.samediggi.fi/saamelaiskarajalain-muutos/>>
- Staalesen Atle (2022), Russia’s new lithium mine will harm Arctic ecosystems and Indigenous people, Sámi activist warns. – *Arctic Today*, 14.6.2022. <<https://www.arctictoday.com/russias-new-lithium-mine-will-harm-arctic-ecosystems-and-indigenous-people-sami-activist-warns/>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Starikova, Marija, Kukajeva, Jelizaveta & Vasiljeva, Anna (2021), Saamy s pravami. – *Kommersant*, 14.7.2021. <<https://www.kommersant.ru/doc/4899022>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Suliandziga, Liubov & Sulyandziga, Rodion (2020), Russian Federation: Indigenous Peoples and Land Rights. – *The Fourth World Journal* 20:1, 1–9. <<https://search.informit.org/doi/10.3316/INFORMIT.273811531265701>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Sulyandziga, Viktor (2022), Sámi livelihoods under threat as mining in the Arctic gathers Pace. – *Indigenous Russia*, 1.7.2022. <<https://batani.org/archives/2071>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Tamanaha, Brian Z. (2008), Understanding Legal Pluralism: Past to Present, Local to Global. – *Sydney Law Review* 30, 375–411. <<https://search.informit.org/doi/abs/10.3316/agispt.20084529>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2023), Code of Northern Peoples. Collection of legal acts on the rights of indigenous small-numbered peoples of Russia. <https://mid.ru/en/foreign_policy/position_word_order/1901278/> (Tarkistettu 10.10.2023).
- Tunón, Håkan, Kvarnström, Marie & Lerner, Henrik (2016), Ethical codes of conduct for research related to indigenous peoples and local communities – core principles, challenges and opportunities. – *Ethics in Indigenous research, past experiences – future challenges*. Ed. Anna-Lill Drugge. Samiska Studier (7). Umeå: Vaartoe/Centre for Sami Research 57–80.
- Tynkynen, Veli-Pekka. (2019), *The Energy of Russia: Hydrocarbon Culture and Climate Change*. Edward Elgar. <<https://www.elgaronline.com/monobook-oa/9781788978590/9781788978590.xml>>.
- United Nations (2022), Russia: UN expert alarmed at continued targeting of human rights defenders. – *United Nations*, 14.9.2022. <<https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/09/russia-un-expert-alarmed-continued-targeting-human-rights-defenders>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Vixey (2013), Saamy: Naši prava uštšemljajutsja na kolskom poluostrove. – *Natsionalnyi Aktsent*, 6.5.2013. <<https://nazaccent.ru/content/7693-saami-ukazali-na-ushemlenie-ih-prav.html>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Vladimirova, Vladislava (2014a), Contested Political Representation of the Russian Sami in the Kola Peninsula, Northwest Russia. – *Re-Mindings: Co-Constituting Indigenous, Academic, Artistic Knowledges*. Eds. Gärdebo, J., May-Britt Öhman & Hiroshi Maruyama. Uppsala: Hugo Valentin Centre, 215–227. <<http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A778162&dsid=-1889>>

- Vladimirova, Vladislava (2014b), “It is not our reindeer but our politicians that are wild”: Contests over reindeer and categories in the Kola Peninsula, Northwestern Russia. – *Arctic Anthropology* 51:1, 24–40. <<https://doi.org/10.33368/aa.51.1.24>>.
- Vladimirova, Vladislava (2016), Nature conservation in Russia: The case of indigenous Sámi rights in the Kola peninsula. – *Indigenous Rights in Modern Landscapes*. Eds. Lars Elenius, Christina Allard & Camilla Sandström. Lontoo: Routledge. 94–110.
- Yeasmin, Sabina, Ferdousour Rahman, Khan (2012), ‘Triangulation’ Research Method as the Tool of Social Science Research. – *BUP Journal* 1:1, 154–163. <https://www.researchgate.net/publication/331645590_'Triangulation'_Resear%20ch_Method_as_the_Tool_of_Social_Science_Research>
- Xanthaki, Alexandra (2004), Indigenous Rights in the Russian Federation: The Case of Numerically Small Peoples of the Russian North, Siberia, and Far East. – *Human Rights Quarterly* 1, 74–105. <https://www.jstor.org/stable/20069717?typeAccessWorkflow=login#metadata_info_tab_contents> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Zmyvalova, Ekaterina (2018), Indigenous Peoples of the Russian North and Their Right to Traditional Fishing. – *International Journal on Minority and Group Rights* 25, 51–83. <<https://www.jstor.org/stable/27072312?typeAccessWorkflow=login>> (Tarkistettu 13.10.2023).
- Zmyvalova, Ekaterina (2020), Human Rights of Indigenous Small-Numbered Peoples in Russia: Recent Developments. – *Arctic Review on Law and Politics* 11, 334–359. <<https://doi.org/10.23865/arctic.v11.2336>>.